

Alþingi
Erindi nr. P 130/855
komudagur 26.1.2004

Alþingi Íslendinga, menntamálanefnd
Sigrún Brynja Einarsdóttir, nefndarritari
Austurstræti 8-10
150 REYKJAVÍK

FÉLAGSMÁLARÁÐUNEYTIÐ

Hafnarhúsinu v/Tryggvagötu
150 Reykjavík
Sími 545 8100, Bréfsími 552 4804
Netfang: postur@fel.stjr.is
Veffang: felagsmalaraduneyti.is

Reykjavík, 22. janúar 2004

Tilvísun: FEL03120055/0005/PB/--

Meðfylgjandi sendist umsögn félagsmálaráðuneytis um frumvarp til laga um íslenska táknmálið sem fyrsta mál heyrnarlausra, heyrnarskertra og daufblindra, þskj. 499 - 374. mál.

F. h. r.

Hermann Sæmundsson

Þorgerður Benediktsdóttir

Umsögn félagsmálaráðuneytis

22. 01. 04

um frumvarp til laga um íslenska táknmálið
sem fyrsta mál heyrnarlausra, heyrnarskertra og daufblindra.

Þskj. 499 — 374. mál.

Félagsmálaráðuneytið telur mestu skipta að heyrnarlausum, heyrnarskertum og daufblindum séu sköpuð skilyrði til að lifa eðlilegu lífi. Hér er um sams konar markmið að ræða og í 1. gr. laga um málefni fatlaðra, nr. 59/1992. Megináherslan er því að rjúfa einangrun þessa hóps og tryggja þátttöku hans í lífinu eins og frekast er unnt.

Undirstaðan er íslenskt táknmál, rannsóknir á því og þróun, kennsla í táknmáli fyrir táknmálstúlka, nægt framboð af táknmálstúlkum, kennsla táknmáls fyrir alla viðkomandi, aðgangur heyrnarlausra að menntun, þ.e. kennsla á táknmáli á öllum skólastigum, námsefnisgerð o.s.frv. Mennta- og menningarmálin eru þannig undirstaða að jöfnum tækifærum heyrnarlausra í þjóðfélaginu á við aðra þjóðfélagsþegna. Það efni fellur undir ráðuneyti menntamála og verður því ekki fjallað nánar um það hér.

Í þessari umsögn verður sjónarhorninu beint að þeim hluta frumvarpsins sem snýr að félagslegri stöðu táknmálsnotenda í þjóðfélaginu.

- A. Stofnanir ríkis og sveitarfélaga
- B. Atvinna
- C. Aðrar stofnanir en á vegum ríkis og sveitarfélaga
- D. Daglegt líf

A. Stofnanir og embætti ríkis og sveitarfélaga (6. gr. frumvarpsins)

Til að aðgangur heyrnarlausra og heyrnarskertra að stofnunum og þjónustu ríkis og sveitarfélaga sé sá sami og annarra landsmanna þarf að vera tryggt að í starfsemi þessara stofnana sé þjónusta táknmálstúlka talin sjálfsögð. Það þýðir að stofnanir ríkis og sveitarfélaga beri kostnað af þjónustu táknmálstúlka fyrir heyrnarlausra, heyrnarskerta og daufblinda að því marki sem nauðsynlegt er til að starfsemin nýtist þeim. Á hinn bóginn þýðir það ekki að sérhver stofnun hafi táknmálstúlka á sínum vegum, heldur einungis að hver stofnun beri sína ábyrgð og greiði kostnað fyrir þá táknmálstúlkaþjónustu sem veitt er.

Í gildi eru nú einstök lög eða lagaákvæði um rétt einstaklinga til táknmálstúlkabjónustu hjá stofnunum ríkis og sveitarfélaga, sbr. lög um réttindi sjúklinga, nr. 74/1997, og lög um stjórn og starfshætti kirkjunnar, nr. 78/1997. Á grundvelli laga á sviði menntamála er nemendum tryggð kennsla á táknmáli í grunnskóla og framhaldsskóla. Samkvæmt stjórnsýslulögum, nr. 37/1993, skulu stjórnvöld ríkis og sveitarfélaga veita landsmönnum leiðbeiningar og upplýsingar og verður að ætla að með þeim lögum sé heyrnarlausum tryggður réttur til nauðsynlegrar táknmálstúlkunar hvað varðar þeirra eigin málefni. Í réttarfarslögum eru ákvæði sem ganga verður út frá að tryggi rétt heyrnarlausra til táknmálspjónustu til nauðsynlegra upplýsinga um þeirra dómsmál.

Til að tryggja heyrnarlausum táknmálstúlkun opinberra stofnana að öðru leyti en að framan er getið tekur ákvæði 6. gr. frumvarpsins af allan vafa í því efni gagnvart öllum stofnunum og embættum á vegum ríkis og sveitarfélaga. Til viðbótar þeim stofnunum sem raktar eru í 6. gr. er bent á einkaaðila sem vinna samkvæmt þjónustusamningi við opinber stjórnvöld sem væri athugandi að bæta við í 6. gr. frumvarpsins.

B. Atvinna (3. gr. og 2. mgr. 5. gr. frumvarpsins)

Ákvæði 3. gr. fjallar um rétt heyrnarlausra, heyrnaskertra og daufblindra á aðstoð táknmálstúlks til að sinna atvinnu sinni. Enn fremur er lagt til í 2. mgr. 5. gr. frumvarpsins að óheimilt verði að neita heyrnarlausum, heyrnarskertum eða daufblindum manni um atvinnu á grundvelli heyrnarleysis eða þess að hann notar táknmál. Það hljóta að teljast mannréttindi fyrir heyrnarlausum, heyrnarskerta og daufblinda að njóta aðstoðar táknmálstúlks í því skyni að gera þeim kleift að taka virkan þátt í starfsemi er tengist starfi viðkomandi, svo sem starfsmannafundum, starfsmannaviðtölum eða öðrum fundum, hvort sem þeir eru haldnir hér á landi eða erlendis. Í þessu tilliti þarf engu síður að meta hversu langt skuli ganga. Vill ráðuneytið vekja athygli á tilskipun Evrópubandalagsins, nr. 2000/78/EB, um innleiðingu meginreglunnar um jafnrétti í tengslum við vinnumarkaðinn (*employment and occupation*). Þar er kveðið á um bann við mismunun á grundvelli trúar eða trúarbragða, örorku/fötlunar, aldurs eða kynhneigðar, en gildissvið hennar takmarkast við atriði er tengjast vinnumarkaðinum (1. og 3. gr.). Sú tilskipun byggist á 13. gr. Rómarsamningsins en ekki er að finna samsvarandi ákvæði í samningnum um Evrópska efnahagssvæðið. Var því ekki lagalegur grundvöllur til að fella umrædda tilskipun undir samninginn. Engu síður má hafa ákvæði hennar til hliðsjónar við mótun íslenskrar löggjafar á þessu sviði. Sem dæmi má nefna er í 5. gr. tilskipunarinnar kveðið á um skyldu vinnuveitenda til að gera viðeigandi ráðstafanir að teknu tilliti til þarfa viðkomandi einstaklings með fötlun eða öryrkja í því skyni að auðvelda aðgengi hans að vinnustaðnum og innan hans að því undanskildu að ráðstafanirnar teljist óhóflega kostnaðarsamar.

Í 3. gr. frumvarpsin kemur ekki skýrt fram hvort gert sér ráð fyrir að atvinnurekandi verði ábyrgur fyrir þjónustunni og þar með kostnaði af nauðsynlegri táknmálstúlkun á vinnustaðnum eða hvort ríkinu sé ætlað að bera kostnaðinn með sams konar hætti og gert er ráð fyrir í frumvarpinu varðandi túlkun í persónulegum erindagjörðum og daglegu lífi. Hvor skilningurinn sem verður ofan, og látið er liggja á milli hluta hér, þarfnast ákvæðið greinilega lagfæringa við.

Í 2. mgr. 5. gr. frumvarpsins segir að óheimilt sé að neita heyrnarlausum, heyrnarskertum og daufblindum um atvinnu á grundvelli þess að hann noti táknmál. Hér þarf að tilgreina með nákvæmari hætti hvað við er átt. Taka þarf fram að vinnuveitanda sé einungis óheimilt að neita heyrnarlausum, heyrnarskertum eða daufblindum einstaklingi um tiltekið starf á grundvelli heyrnarleysis í þeim tilvikum þegar starfið hentar vel viðkomandi einstaklingum. Það væri þannig einungis óheimilt að neita heyrnarlausum um starf af ómálefnalegum, og þar með ólögætum ástæðum. Ákvæðið eins og það stendur nú í frumvarpinu um þetta efni er því of opið og þarfnast endurskoðunar við.

C. Aðrar stofnanir en á vegum ríkis og sveitarfélaga (7. gr. frumvarpsins)

Í 7. gr. er gert ráð fyrir því að notandi táknmáls eigi rétt á endurgjaldslausri táknmálstúlkajónustu með ákveðnum tímafjölda til að sinna persónulegum erindum við stofnanir sem ekki falla undir 6. gr. Efni ákvæðisins felur í sér jákvæða hugsum til að viðkomandi einstaklingar geti rekið erindi sín sjálfir eins og annað fólk. Ákvæðið er efnislega skylt því sem fram kemur 3. gr. frumvarpsins um túlkajónustu í daglegu lífi. Ákvæði 7. gr. þarfnast því tengingar við ákvæði 3. gr.

D. Daglegt líf (3. gr. frumvarpsins)

Efni ákvæðis 3. gr. frumvarpsins um aðstoð táknmálstúlka í daglegu lífi er nauðsynlegt og mikilvægur liður í því að rjúfa einangrun þannig að notendur táknmáls geti tekið þátt í lífinu eins og annað fólk. Ákvæðið er hins vegar opið og þarfnast nánari fyllingar.

Efnisleg tengsl við 7. gr. frumvarpsins eru skýr og því spurning hvort rétt sé að sameina efni 3. gr., um aðstoð vegna táknmálstúlkunar í daglegu lífi, við 7. gr. um táknmálstúlkun í persónulegum erindum við þær stofnanir sem þar eru tilgreindar.

Um greiðslu kostnaðar vegna þeirrar táknmálastúlkunar sem umsögn þessi tekur til.

Efni frumvarpsins, að því leyti er umsögn þessi tekur til, er nokkuð óljóst hvað varðar kostnað. Frumvarpið er skilið svo að skv. 6. gr. greiði stofnanir ríkis og sveitarfélaga hver um sig kostnað vegna táknmálastúlkunar, þ.e. ábyrgðin verði dreifð á hvern opinberan aðila fyrir sig, að ríkið (sem í frumvarpinu þýðir menntamálaráðuneyti) greiði kostnaðinn af túlkun í daglegu lífi skv. 3. gr. og í samskiptum við stofnanir skv. 7. gr. og að atvinnurekandi eða ríkið, eftir því hvor niðurstaðan verður ofan á í frumvarpinu, en látið er liggja á milli hluta hér, beri kostnað af túlkun í atvinnu skv. 3. gr.

Um fyrirkomulag á greiðslu fyrir táknmálastúlkun í daglegu lífi, erindum við stofnanir skv. 7. gr. frumvarpsins og í atvinnulífinu.

Einnig hér er frumvarpið nokkuð óljóst en er skilið svo að fyrirkomulag greiðslu yrði það sama hvað varðar erindi á stofnanir skv. 7. gr. og í daglegu lífi skv. 3. gr., þ.e. notandi fengi ákveðinn úthlutaðan tímafjölda á mánuði til ráðstöfunar. Sama á við í atvinnulífinu ef ríkinu er ætlað að bera þann kostnað. Kveða þarf á um rammann að greiðslufyrirkomulaginu í frumvarpinu.

Um þann heildarkostnað sem frumvarpið hefur í för með sér.

Nauðsynlegt er að meta heildarkostnað þann sem frumvarpið hefur í för með sér. Það verður að að teljast ágalli á frumvarpinu að þær kostnaðarupplýsingar skuli ekki liggja fyrir.

Um frumvarpið í heild sinni

Samþykkt frumvarps um þetta efni væri framfaraspor og mikilvægt til að rjúfa enn frekar en nú er einangrun heyrnarlausra, heyrnarskertra og daufblindra.

Frumvarp um þetta efni er í samræmi við ályktun Alþingis um stöðu íslenska táknmálsins sem samþykkt var 11. mars 1999 og athugun menntamálaráðuneytisins um stöðu íslenska táknmálsins frá árinu 2000. Hún leiddi í ljós sterka stöðu íslensk táknmáls í grunn- og framhaldsskólum og einstök ákvæði í lögum sem tryggðu táknmálastúlkajónustu. Eftir stóð að tryggja rétt heyrnarlausra til frekari notkunar á táknmáli til að og stuðla að því að þeir séu fullgildir þátttakendur í þjóðfélaginu.
